Dopad kurzových rozdílů týkajících se pohledávek a závazků v konsolidované účetní závěrce[#]

Marie Zelenková*

Již při sestavení individuální účetní závěrky bývá velmi komplikované přepočtení všech cizoměnových transakcí a vyčíslení kurzových rozdílů, které nemají zrovna nevýznamný dopad na vykazovaný výsledek hospodaření. Při zpracování konsolidované účetní závěrky, kdy jsou jednotliví členové skupiny rozmístěni do různých států s různou národní měnou, se problémy jak naložit s kurzovými rozdíly ještě multiplikuji. Na problémy s kurzovými rozdíly zpracovatel konsolidované účetní závěrky při konsolidaci účetních výkazů nadnárodní skupiny podniků narazí téměř na každém kroku¹. Pokud v takovéto skupině podniků není vypracován precizní systém pro přepočet jedné měny na jinou v rámci určité vykazované položky, může lehce docházet k chybám.

Vymezit všechna kritická místa během procesu, kdy se připravuje konsolidovaná účetní závěrka, nelze pojmut v rámci jednoho, obsahově omezeného příspěvku. Z těchto důvodů bude předmětem tohoto příspěvku snaha upozornit pouze na některá možná úskalí, která mohou nastat při konsolidaci pohledávek a závazků ve skupině, u nichž může docházet ke vzniku dalších kurzových rozdílů, a jejichž existenci by si zpracovatel konsolidované účetní závěrky nemusel mnohdy ani uvědomit.

Pojetí kurzových rozdílů podle IAS 21

Detailněji se problematikou kurzových rozdílů při převodu individuální závěrky na měnu vykazování, nebo na měnu mateřské společnosti pro potřeby sestavení konsolidované účetní závěrky zabývá Mezinárodní účetní standard 21 – Dopady změn měnových kurzů (dále jen IAS 21). Kromě toho, že standard uvádí definice základních pojmů, které zejména v české legislativě naprosto chybí, dále přesně vymezuje, jaký typ kurzu by se měl použít pro převod konkrétní položky účetní závěrky.

Citováno přímo z IAS 21, z odstavce 23 (IASB, 2005):

„Ke každému rozvahovému dni:

- a) peněžní položky v cizí měně se musí převést za použití závěrkového kurzu;*
- b) nepeněžní položky, které jsou oceněny v historických cenách vyjádřených v cizí měně, musí být převedeny za použití měnového kurzu k datu transakce; a*

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného projektu *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

* Ing. Marie Zelenková, Ph.D. – odborná asistentka; Katedra finančního účetnictví a auditingu, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika; <zelenm@vse.cz>.

¹ Pokud by se jednalo o skupinu podniků nacházejících se v rámci EU pouze v zemích, kde bylo jako národní měna zavedeno EURO, pak by samozřejmě tyto problémy nevznikaly. I kdyby v rámci celé EU byla postupem doby zavedena jednotná měna, s ohledem na skutečnost, že v současnosti skupiny podniků překračují hranice EU a zřejmě se nepodaří zavést celosvětové jednotné platidlo, bude nezbytné věnovat problematice kurzových rozdílů patřičnou pozornost i nadále.

- c) *nepeněžní položky, které jsou oceněny v reálné hodnotě vyjádřené v cizí měně, se musí převést za použití měnového kurzu, který platil ke dni, kdy byla tato reálná hodnota určena.*“

Podle výše uvedených pravidel by měla účetní jednotka postupovat v případě přípravy individuální účetní závěrky. V případě následného převodu rozvahy a výsledovky na jinou měnu, tzv. měnu vykazování by měla postupovat podle následujících postupů (opět cituji přímo ze standardu, tentokrát z odstavce 39):

- a) *„aktiva a závazky každé předložené rozvahy (tj. včetně srovnávacích období) se převedou závěrkovým kurzem k datu každé rozvahy;*
b) *výnosy a náklady jednotlivých výsledovek (tj. včetně srovnávacích období) se převedou měnovým kurzem k datu transakce; a*
c) *všechny výsledné kurzové rozdíly se vykáží jako samostatná složka vlastního kapitálu.*“

S ohledem na zaměření tohoto příspěvku budou v této souvislosti relevantní ještě další dva odstavce IAS 21. První z nich se týká měnového kurzu, který má být pro přepočet položek z jedné měny na jinou použit. Zde IAS 21 stanovuje, jaký kurz se má pro přepočet použít v případě, kdy je k dispozici několik měnových kurzů:

„Použije se ten měnový kurz, ve kterém by byl budoucí peněžní tok reprezentovaný transakcí nebo zůstatkem vypořádán, pokud by takový peněžní tok vznikl ke dni ocenění. Jestliže dočasně chybí směnitelnost mezi dvěma měnami, použije se první měnový kurz, s jehož pomocí by mohl být přepočet proveden.“

Ačkoliv se i naše účetní legislativa při převodu položek v cizí měně do individuální účetní závěrky vykazující společnosti v něčem s IAS 21 shoduje², tak právě při jejím důkladném porovnání s výše uvedeným odstavcem je možno objevit zásadní odlišnosti. Česká účetní legislativa požaduje přepočet cizoměnových položek výhradně kurzem České národní banky a nikoliv kurzem, v jakém by transakce skutečně byly vypořádány (myšleno kurzem příslušné banky, pomocí níž by účetní jednotka převod uskutečnila). Tato skutečnost mnohdy významně podhodnocuje výši pohledávek a závazků vykázaných v rozvaze. Dalším patrným rozdílem je časové určení tohoto kurzu. Příklad-li např. poslední den účetního období na neděli, kdy není znám kurz ČNB, pak dle českých předpisů použijí účetní jednotky nejbližší možný známý kurz k tomuto dni, tj. v tomto případě kurz páteční. IAS 21 by však v tomto případě požadoval použití měnového kurzu nejbližšího následujícího dne, kdy by bylo možné tento kurz stanovit, v tomto případě tedy pondělní (pokud by to byl pracovní den), respektive úterní (v případě, že by na pondělí připadl státní svátek, jak tomu bývá např. první den v lednu).

Další pravidlo, které IAS 21 stanovuje a jehož obsah bude komentován ještě v následujícím textu tohoto příspěvku, se vztahuje právě k vnitroskupinovým pohledávkám a závazkům. V odstavci 45 IAS 21 uvádí:

„Vnitroskupinová peněžní aktiva (nebo závazky) krátkodobého i dlouhodobého charakteru nelze eliminovat proti odpovídajícím vnitroskupinovým závazkům (nebo aktivům), aniž by zároveň nebyly výsledky kurzových pohybů zobrazeny v konsolidované účetní závěrce.

² Česká účetní legislativa rovněž požaduje pro přepočet pohledávek a závazků v cizí měně použití závěrkového kurzu.

Nutnost převést jednu měnu na jinou způsobuje vykazující účetní jednotce zisk nebo ztrátu v důsledku kurzových výkyvů. V konsolidované účetní závěrce je tento kurzový rozdíl vykázán obvykle jako zisk nebo ztráta.“

Ačkoliv je jinak IAS 21 zpracovaný precizně, zde lze nalézt jedno z jeho slabých míst, neboť standard výslovně neuvádí, kurz které účetní jednotky se má použít pro přepočet individuální závěrky zahraniční účetní jednotky z její tzv. funkční měny na měnu, ve které je prezentována konsolidovaná účetní závěrka. Ze znění standardu, tak jak je dnes napsán, se zřejmě pro převod individuálních závěrek na měnu, v níž se bude sestavovat konsolidovaná účetní závěrka, použijí kurzy mateřského podniku, tedy konsolidující účetní jednotky (Alfredson aj., 2007, kapitola 24). V této souvislosti je vhodné upozornit na skutečnost, že měnové kurzy (a jejich vývoj) v zemi, kde se nachází mateřská společnost, mohou být odlišné od pohybu měnových kurzů v zemi, v níž ekonomicky působí společnost dceřiná. Důsledkem těchto měnových přepočtů může být nejen zkreslení konsolidovaných pohledávek a závazků v rozvaze, ale samozřejmě také konsolidovaného výsledku hospodaření. Výše uvedenou hypotézu by mohl blíže vysvětlit následující příklad.

Ukázka kurzových rozdílů vzniklých při konsolidaci (názorný příklad)

Skupinu podniků bude tvořit mateřská společnost „M“ a její tři dceřiné společnosti „A“, „B“ a „C“. Mateřská společnost „M“ bude mít sídlo v USA a její funkční měnou³ a zároveň měnou, ve které bude sestavovat konsolidovanou účetní závěrku, bude USD. Dceřiná společnost „A“ bude mít sídlo ve Španělsku a její funkční měnou bude EUR, dceřiná společnost „B“ bude sídlit ve Švýcarsku a její funkční měnou bude CHF a třetí dceřinou společností „C“ bude český podnik, jehož funkční měnou bude CZK. Každá z výše uvedených čtyř účetních jednotek bude mít kvůli větší názornosti právě jednu pohledávku a jeden závazek vůči jiné účetní jednotce v rámci skupiny. Tato pohledávka či závazek je vždy spojený s prodejem či nákupem zboží v rámci skupiny. Pro zjednodušení příkladu toto zboží nebude do konce účetního období prodáno mimo skupinu.

Následující schematická vyjádření přehledně vystihují vztahy ve skupině. Mateřská společnost „M“ prodala zboží dceřiné společnosti „C“ za 1 000 USD. Společnost „A“ prodala zboží společnosti „B“ za 5 000 EUR, společnost „B“ mateřské společnosti „M“ za 200 CHF a společnost „C“ společnosti „A“ za 30 000 CZK. Jak vyplývá ze zadání, každá ze společností prodává zboží ve své národní měně. Náklady na prodané zboží (k těmto prodejmům) jsou uvedeny ve výsledovkách. Pro zjednodušení a lepší zviditelnění některých problematických úseků nechť všechny tyto transakce proběhnou poslední den účetního období⁴. V níže uvedených rozvahách jsou pohledávky a závazky přepočteny měnovými kurzy dané země k závěrkovému dni (v ČR kurzem ČNB).

³ Funkční měna, tak jak je definovaná IAS 21, je měna primárního ekonomického prostředí, ve kterém účetní jednotka vyvíjí svoji činnost.

⁴ Za předpokladu, že účetním obdobím bude kalendářní rok, pak tímto posledním dnem účetního období bude 31. prosinec.

Tab. 1: Rozvaha a výsledovka mateřské společnosti „M“

Rozvaha mateřské společnosti „M“			
Položka aktiv v USD		Položka pasiv v USD	
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál	
Zásoby		...	
Krátkodobá aktiva		Cizí zdroje	
Zásoby		...	
– z toho od spol. „B“	163,60 USD (200,00 CHF)	...	
Pohledávky		Závazky	
– z toho za spol. „C“	1 000,00 USD	– z toho vůči spol. „B“	163,60 USD (200,00 CHF)

Výsledovka mateřské společnosti „M“			
Výnosy	Tržby za prodané zboží		
	(z toho ve skupině)	1 000 USD	
Náklady	Náklady na prodané zboží		
	(z toho ve skupině)	800 USD	
Hrubá marže			
Další výnosy			
Další náklady			
Výsledek hospodaření			

Ve výše uvedené účetní závěrce mateřské společnosti jsou vyčísleny pouze ty položky, které jsou předmětem zájmu tohoto příspěvku, tj. zejména pohledávky a závazky ve skupině, dále také dopady nákupů a prodejů na rozvahu (nakoupená zásoba) a na výsledovku (prodaná zásoba), neboť tyto vzájemné vnitroskupinové vazby (resp. dopady těchto transakcí) budou v konsolidované účetní závěrce následně vyloučeny. Konkrétně tedy mateřská společnost „M“ prodala zboží v nákupní ceně 800 USD dceřiné společnosti „C“ za prodejní cenu 1 000 USD a naopak nakoupila zboží od dceřiné společnosti „B“ za 200 CHF, čímž ji vznikl závazek, který přepočítla závěrkovým kurzem. Následující tabulka přehledně uvádí směnné kurzy platné k poslednímu dni účetního období, které je mateřská společnost „M“ povinna pro přepočtení jednotlivých cizoměnových položek zobrazovaných v účetní závěrce použít podle pravidel uvedených v její vnitřní směrnici.

Tab. 2: Směnné kurzy mateřské společnosti „M“ k datu účetní závěrky (vyjadřující kolik USD je potřeba na nákup jedné jednotky cizí měny):

Měna (xxx)	CHF	EUR	CZK
USD / xxx	0,818	1,273	0,045

V příkladu byl tedy závazek ve výši CHF 200 přepočten na USD následovně:
 $(200 \cdot 0,818) = 163,60 \text{ USD}$.

Protože byl pro zjednodušení tohoto příkladu stanoven předpoklad, že všechny tyto transakce proběhly poslední den účetního období, je i zásoba zboží (nakoupená od společnosti „B“) přepočtená kurzem k tomuto dni⁵.

Obdobně jako tomu bylo na předchozí stránce u mateřské společnosti, jsou níže uvedeny rozvahy a výsledovky všech tří dceřiných společností, přičemž položky vyčíslené v závěrkách korespondují se zadáním příkladu.

Tab. 3: Rozvahy a výsledovky dceřiných společností „A“, „B“, „C“

Rozvaha mateřské společnosti „A“			
Položka aktiv v EUR		Položka pasiv v EUR	
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál	
...		...	
Krátkodobá aktiva		Cizí zdroje	
Zásoby		...	
– z toho od spol. „C“	1 260,00 EUR	...	
	(30 0000,00 CZK)		
Pohledávky		Závazky	
– z toho za spol. „B“	5 000,00 EUR	– z toho vůči spol. „C“	1 260,00 EUR
			(30 000,00 CZK)
Výsledovka mateřské společnosti „A“			
Výnosy	Tržby za prodané zboží		
	(z toho ve skupině)	5 000 EUR	
Náklady	Náklady na prodané zboží		
	(z toho ve skupině)	4 000 EUR	
Hrubá marže			
Další výnosy			
Další náklady			
Výsledek hospodaření			
Rozvaha mateřské společnosti „B“			
Položka aktiv v CHF		Položka pasiv v CHF	
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál	
...		...	
Krátkodobá aktiva		Cizí zdroje	
Zásoby		...	
– z toho od spol. „A“	6 840,00 CHF	...	
	(5 000,00 EUR)		
Pohledávky		Závazky	
– z toho za spol. „M“	200,00 CHF	– z toho vůči spol. „A“	6 840,00 CHF
			(5 000,00 EUR)

⁵ Pokud by k nákupu zboží došlo během účetního období, byla by zásoba zboží v individuální závěrce (rozvaze) přepočtena historickým kurzem, tj. směnným kurzem, který platil ke dni nákupu této zásoby a pokud by do konce účetního období nebyla prodána, pak by se na konci účetního období nepřepočítávala směnným kurzem k závěrkovému dni, ale zůstala by oceněná kurzem historickým.

Výsledovka mateřské společnosti „B“

Výnosy	Tržby za prodané zboží (z toho ve skupině)	 200 CHF
Náklady	Náklady na prodané zboží (z toho ve skupině)	 160 CHF
Hrubá marže		
	Další výnosy	
	Další náklady	
Výsledek hospodaření		

Rozvaha mateřské společnosti „C“

Položka aktiv v CZK		Položka pasiv v CZK	
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál	
...		...	
Krátkodobá aktiva		Cizí zdroje	
Zásoby		...	
– z toho od spol. „M“	20 000,00 CZK (1 000,00 USD)	...	
Pohledávky		Závazky	
– z toho za spol. „A“	30 000,00 CZK	– z toho vůči spol. „M“	20 000,00 CZK (1 000,00 USD)

Výsledovka mateřské společnosti „C“

Výnosy	Tržby za prodané zboží (z toho ve skupině)	 30 000 CZK
Náklady	Náklady na prodané zboží (z toho ve skupině)	 24 000 CZK
Hrubá marže		
	Další výnosy	
	Další náklady	
Výsledek hospodaření		

V následující tabulce jsou uvedeny směnné kurzy dceřiných společností, které byly použity pro přepočet pohledávek a závazků v individuálních účetních závěrkách u jednotlivých společností v jejich zemích k závěrkovému dni.

Tab. 4: Směnné kurzy dceřiných společností k datu účetní závěrky⁶ (vyjadřující kolik národní měny je potřeba na nákup jedné jednotky cizí měny):

Společnost	Měna (xxx)	USD	EUR	CHF	CZK
„A“ Španělsko	EUR / xxx	0,958	1,000	1,200	0,042
„B“ Švýcarsko	CHF / xxx	1,105	1,368	1,000	0,053
„C“ Česká republika	CZK / xxx	20,000	25,000	17,000	1,000

Výše uvedenými směnnými kurzy byly přepočteny cizoměnové položky v účetních závěrkách jednotlivých dceřiných společností. Pokud by mateřská společnost zkonsolidovala výkazy všech společností (včetně své vlastní účetní závěrky) za použití svých závěrkových kurzů, pak by tento postup mohl negativně ovlivnit vypovídací schopnost této konsolidované účetní závěrky. Názorně to lze vysvětlit např. na transakci, kdy mateřská společnost prodala zboží za 1 000 USD dceřině společnosti „C“. Dceřiná společnost „C“ ve své individuální účetní závěrce přepočítala závazek ve výši 1 000 USD závěrkovým směnným kurzem platným dle pravidel v její zemi a v konečné rozvaze vykazuje částku tohoto závazku v přepočtené výši 20 000 CZK. S ohledem na to, že závazek je vnitroskupinový, v konsolidované účetní závěrce je potřeba ho vyloučit proti pohledávce mateřské společnosti. Pokud by tedy mateřská společnost přepočítala svou pohledávku ve výši 1 000 USD svým závěrkovým kurzem USD / CZK (tj. 0,045), pak by z české rozvahy vyloučila závazek rovnající se CZK 22 222,22. V české rozvaze je však tento závazek vyčíslen pouze ve výši CZK 20 000.

Ani opačný postup, kterým by byla celá účetní závěrka české společnosti z CZK přepočtena závěrkovým kurzem mateřské společnosti na USD a teprve poté by mateřská společnost přistoupila k vyloučení vzájemných vztahů, by neodstranil v předchozím odstavci popsany nedostatek. Prakticky by to znamenalo, že závazek z rozvahy ve výši 20 000 CZK by matka přepočítala svým závěrkovým kurzem 0,045; po přepočtu by jí vyšlo 900 USD, ale vylučovala by svou pohledávku proti závazku v dceřině společnosti ve výši 1 000 USD. V této souvislosti je dlužno podotknout, že z příkladu, kde je pouze jedna jediná pohledávka mateřské společnosti vůči jediné dceřině společnosti (navíc ještě samostatně vyčíslené), by tento chybný přepočet byl okamžitě identifikován. V praxi je však v rámci jedné položky v rozvaze vyčíslena celá řada pohledávek nebo závazků, a to obvykle vůči všem společnostem ve skupině. V těchto případech pak není snadné identifikovat výše uvedený, ne úplně správný kurzový přepočet.

Obdobně lze znázornit transakci, kdy dceřiná společnost „B“ prodá mateřské společnosti zboží za 200 CHF. Jestliže by dceřiná společnost přepočítala tuto svou pohledávku na USD svým závěrkovým kurzem, její pohledávka vůči mateřské společnosti by činila 181 USD. Mateřská společnost by však při zpracování konsolidované účetní závěrky vylučovala ze svých dluhů proti této pohledávce v účetní závěrce společnosti „B“ částku ve výši pouze 163,60 USD.

Vybrat správný způsob, jak zkonsolidovat na předchozích stránkách uvedené účetní závěrky všech čtyř společností tak, aby z jednotlivých závěrek byly vyloučeny částky rovnající se právě hodnotám, které v těchto závěrkách představují částky vzájemných vazeb, rozhodně není jednoduché. Nabízí se zde dvě možnosti, jak při převodu účetních závěrek na měnu, v níž bude sestavena konsolidovaná závěrka, postupovat. Buď se nejprve přepočte celá

⁶ Jednotlivé směnné kurzy i jejich různorodost v jednotlivých zemích jsou smyšlené pouze pro potřeby tohoto příkladu.

účetní závěrka na měnu, v níž se následně bude prezentovat konsolidovaná účetní závěrka, a teprve poté se budou vylučovat vzájemné vnitroskupinové vazby, nebo se nejprve z individuální účetní závěrky vyloučí vnitroskupinové vazby a teprve poté se takto upravená individuální závěrka převede na měnu, v níž se bude sestavovat závěrka konsolidovaná. IAS 21 neurčuje, jaký z těchto způsobů se má použít. Oba způsoby však přinášejí některá pozitiva i negativa.

U prvního ze způsobů se nabízí otázka, jakým kurzem převést účetní závěrku dceřiné společnosti na měnu mateřské společnosti. Je lepší použít směnný kurz dceřiné nebo mateřské společnosti? IAS 21 na tuto otázku jednoznačnou odpověď nedává. Z kontextu standardu lze však usoudit, že se předpokládá použití směnného kurzu mateřské společnosti a vykázání vzniklého kurzového rozdílu jako zisk nebo ztrátu ve výsledovce. Použití směnného kurzu mateřské společnosti však vede právě k problému, který byl popsán na příkladu transakce, kdy dceřiná společnost „B“ prodala zboží mateřské společnosti a z účetní závěrky dceřiné společnosti se vylučovala pohledávka v jiné hodnotě, než kolik by se vyloučilo, pokud by byl použit kurz společnosti dceřiné. Obecně tento způsob vede k tomu, že nevznikají viditelné kurzové rozdíly, které by bylo nezbytné uvést v konsolidované výsledovce, avšak tyto kurzové rozdíly jsou skryté právě v konsolidovaných hodnotách aktiv (pohledávek) nebo pasiv (závazků) v důsledku vyloučení jiné částky představující vzájemnou vazbu ve skupině. Modifikovanou možností by mohlo být převedení (příprava) účetní závěrky dceřiné společnosti na měnu mateřské společnosti pomocí směnného kurzu této dceřiné společnosti. V tomto případě by vyloučení vzájemného vztahu mezi mateřskou a dceřinou společností proběhlo bez problémů. Vyloučení vzájemných vazeb mezi sesterskými společnostmi by však bylo zřejmě opět vyčísleno v nesprávné výši, neboť by tyto úpravy s největší pravděpodobností prováděla až mateřská společnost, a navíc by tyto úpravy byly přepočteny do měny, v níž se bude vykazovat konsolidovaná účetní závěrka, a to směnným kurzem mateřské společnosti.

Druhý způsob, kdy přímo dceřiná společnost ze své účetní závěrky vyloučí vzájemné vazby vzniklé z vnitroskupinových transakcí, by se v tomto případě jevil jako přijatelnější, neboť dceřiná společnost je právě tou společností, která přesně ví, v jaké výši onu vnitropodnikovou transakci do účetní závěrky zahrnula, a mohla by ji tudíž vyloučit ve stejné výši. Kritickým místem tohoto procesu však jistě bude, že po takovémto vyloučení vzájemných vazeb z účetní závěrky dceřiné společnosti přímo touto dceřinou společností⁷ vznikne výkaz, ve kterém se aktiva nebudou rovnat pasivům. V případě, že všechny společnosti takto nejprve vyloučí vzájemné vazby a teprve poté předloží takto upravené účetní závěrky ke zpracování mateřské společnosti, ta jistě nebude zcela schopna dohlédnout, zda byly dceřinými společnostmi vyloučeny všechny vzájemné vazby. Pokud by tedy tyto závěrky pouze přepočítala příslušným směnným kurzem, zkonsolidovala a případný přechodně vzniklý rozdíl mezi aktivy a pasivy nazvala jako kurzový rozdíl a dosadila do výsledovky (jako zisk nebo ztrátu), mohlo by se stát, že tento kurzový rozdíl nevznikl pouze v důsledku existence rozlišných směnných kurzů v jednotlivých zemích, ale že v tomto rozdílu bude obsažena i chyba ze špatného (či opomenutého) vyloučení některé vzájemné vazby.

Kromě již zmíněné nezbytnosti stanovení přesných pravidel pro přepočet cizoměnových transakcí či vykazovaných položek v rámci skupiny je stejně nezbytné stanovení, jakým způsobem budou jednotlivé dceřiné společnosti o těchto vzájemných transakcích ve skupině

⁷ Vezme-li se v potaz, že se nevylučují pouze vzájemné vazby typu pohledávek a závazků, ale též investice atd.

Tab. 5: Vykázání vzájemných vazeb (vzniklých z pohledávek a závazků) ve skupině

Mateřská společnost M (USA)	Pohledávky					Závazky					Rozdíl
	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	Aktiva – Dluhy
Závěrkové kurzy použité pro přepočet	1,273	1,000	0,818	0,045	xxx	1,273	1,000	0,818	0,045	xxx	USD
Dceřiná společnost A (Spain)					0,00					0,00	0,00
Dceřiná společnost B (Swiss)					0,00			200,00		164,00	-164,00
Dceřiná společnost C (Czech)		1 000,00			1 000,00					0,00	1 000,00
CELKEM	0,00	1 000,00	0,00	0,00	1 000,00	0,00	0,00	200,00	0,00	164,00	836,00
Dceřiná společnost A (Spain)	Pohledávky					Závazky					Rozdíl
	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	Aktiva – Dluhy
Závěrkové kurzy použité pro přepočet	1,000	0,958	1,200	0,042	xxx	1,000	0,958	1,200	0,042	xxx	EUR
Mateřská společnost M (USA)					0,00					0,00	0,00
Dceřiná společnost B (Swiss)	5 000,00				5 000,00					0,00	5 000,00
Dceřiná společnost C (Czech)					0,00				30 000,00	1 260,00	-1 260,00
CELKEM	5 000,00	0,00	0,00	0,00	5 000,00	0,00	0,00	0,00	30 000,00	1 260	3 740,00
Dceřiná společnost B (Swiss)	Pohledávky					Závazky					Rozdíl
	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	Aktiva – Dluhy
Závěrkové kurzy použité pro přepočet	1,368	1,105	1,000	0,053	xxx	1,368	1,105	1,000	0,053	xxx	CHF
Mateřská společnost M (USA)			200		200,00					0,00	200,00
Dceřiná společnost A (Spain)					0,00	5 000,00				6 840,00	-6 840,00
Dceřiná společnost C (Czech)					0,00					0,00	0,00
CELKEM	0,00	0,00	200,00	0,00	200,00	5 000,00	0,00	0,00	0,00	6 840,00	-6 640,00
Dceřiná společnost C (Czech)	Pohledávky					Závazky					Rozdíl
	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	EUR	USD	CHF	CZK	USD kurzem M	Aktiva – Dluhy
Závěrkové kurzy použité pro přepočet	25,000	20,000	17,000	1,000	xxx	25,000	20,000	17,000	1,000	xxx	CZK
Mateřská společnost M (USA)					0,00		1 000,00			20 000,00	-20 000,00
Dceřiná společnost A (Spain)				30 000,00	30 000,00					0,00	30 000,00
Dceřiná společnost B (Swiss)					0,00					0,00	0,00
CELKEM	0,00	0,00	0,00	30 000,00	30 000,00	0,00	1 000,00	0,00	0,00	20 000,00	10 000,00

konsolidující společnost (tj. většinou mateřskou společnost) informovat. Konsolidující (mateřská) společnost by měla po ostatních jednotkách ve skupině požadovat všechny informace, které jsou pro ni nezbytné pro sestavení konsolidované účetní závěrky. Zejména by měla požadovat vykázání všech vzájemných vazeb ve skupině, informace o použitých kurzem pro přepočet těchto transakcí z originální (původní) měny do měny země, v níž účetní jednotka ekonomicky působí a samozřejmě i informace o tom, v jaké původní měně transakce vznikla. Pokud by pohledávka či závazek vznikl v jiný než závěrkový den, pak je vhodná i informace o tom, jakým závěrkovým kurzem byla pohledávka či závazek přepočtena a jaký kurzový rozdíl z tohoto přepočtu ovlivnil výsledek hospodaření.

Jakým způsobem by například mohly jednotlivé konsolidované účetní jednotky podávat (reportovat) tyto informace konsolidující účetní jednotce ukazuje Tab. 5. Z Tab. 5 jsou patrné všechny vzájemné vazby ve skupině (viz na předchozích stránkách uvedené zadání ilustrativního příkladu), v jaké originální měně vznikla tato transakce, vůči jaké společnosti ve skupině je i jakým kurzem byla v individuální závěrce přepočtena.

Při znalosti všech potřebných informací, by výsledkem správného zkonsolidování v příkladu uvedených 4 společností měla být následující podoba konsolidované rozvahy a výsledovky:

Tab. 6: Konsolidovaná rozvaha a výsledovka

Konsolidovaná rozvaha			
Položka aktiv v USD		Položka pasiv v USD	
Dlouhodobá aktiva		Vlastní kapitál	
...	Σ.....	...	Σ.....
Krátkodobá aktiva		Cizí zdroje	
Zásoby	Σ.....	...	Σ.....
– z toho nakoupené ve skupině	0 USD	...	Σ.....
Pohledávky	Σ.....	Závazky	Σ.....
– z toho vzniklé ve skupině	0 USD	– z toho vzniklé ve skupině	0 USD

Konsolidovaná výsledovka			
Výnosy	Tržby za prodané zboží	Σ.....	
	(z toho ve skupině)	1 000 USD	
Náklady	Náklady na prodané zboží	Σ.....	
	(z toho ve skupině)	800 USD	
Hrubá marže		Σ.....	
Další výnosy		Σ.....	
Další náklady		Σ.....	
Kurzový zisk nebo ztráta z konsolidace		???	
Výsledek hospodaření		Σ.....	

V jaké výši bude vykázán kurzový zisk nebo ztráta vzniklé v důsledku konsolidace individuálních účetních závěrek je do značné míry závislé na konsolidačních pravidlech příslušné skupiny, zejména pak na pravidlech stanovených pro používání směnných kurzů pro potřeby konsolidace. Na tomto místě je však vhodné ještě jednou připomenout, že v této položce mohou být obsaženy i možné chybné konsolidační postupy plynoucí zejména

z nevhodného použití směnných kurzů, což má za následek ovlivnění výše rozvahové položky nebo výsledkové položky⁸ proti tomuto výsledkovému dopadu kurzového rozdílu.

Rovněž při přepočtu výsledkových položek (jako například tržeb za prodané zboží nebo nákladů na prodané zboží) je možné dopustit se řady nesprávností. IAS 21 vybízí pro přepočet těchto položek k použití kurzu historického, tj. takového směnného kurzu, který platil v době, kdy transakce nastala. Standard sice umožňuje použití průměrného (např. ročního) kurzu, avšak výslovně zmiňuje, že by se tento průměrný kurz měl skutečnému, historickému kurzu přibližovat. Nesprávně by byl použit průměrný kurz např. za situace, kdy v účetní jednotce došlo pouze k jednomu prodeji. Pak by se pro přepočet tohoto prodeje měl použít kurz platný ke dni prodeje, neboť použití průměrného kurzu by mohlo být v tomto případě stejně zavádějící jako použití kurzu závěrkového. Další problémy při použití ročního průměrného kurzu (Pierce – Brennan, 2003, kapitola 18) by mohla vyvolat i situace, kdy účetní jednotka vykazuje významný prodej jen ve vybraných obdobích účetního období (např. na jeho začátku či konci), neboť průměrný kurz toto obvykle nereflektuje. Není tedy zcela na místě spočítat průměrný roční kurz a automaticky s ním přepočítat položky ve výsledovce. Naopak je nezbytná detailnější analýza těchto položek a zvážení, zda je použití průměrného kurzu pro příslušnou položku vůbec adekvátní. Dalším předmětem sporu může být i rozhodnutí, zda se pro tento přepočet použije směnný kurz platný v zemi mateřské společnosti nebo společnosti dceřiné, ale tato problematika již byla zmíněna v předchozím textu tohoto příspěvku.

Závěr

Cílem tohoto příspěvku bylo naznačit, s jakými problémy se lze setkat při praktickém zpracování konsolidované účetní závěrky, a to v rámci úzce vymezené oblasti, tj. konsolidace vnitroskupinových pohledávek a závazků a s nimi souvisejících nákladů a výnosů z prodeje. Na některé otázky kladené tímto příspěvkem nelze najít přesnou odpověď ani v IAS 21. Možná právě proto by na závěr tohoto příspěvku měl být vyzdvížen důraz na to, aby použití směnných kurzů v procesu konsolidace byl procesem řízeným vnitroskupinovými předpisy či přesně stanovenými pravidly, ze kterých bude jednoznačně vyplývat, jak přepočítávat jednotlivé cizoměnové položky vykazované v účetní závěrce či jak převádět celé účetní závěrky na jinou měnu. Tyto směrnice by měly zabezpečit, aby chyby vzniklé z takového převodu, které mají dopad na konsolidovaný výsledek hospodaření obvykle v podobě kurzového rozdílu z konsolidace, byly v co možná největší míře eliminovány.

Literatura

- [1] Alfredson K. – Leo K. – Rocker R. – Pacter P. – Radford J. – Wise V. (2007): *Applying international financial reporting standards*. New York, Wiley, 2007.
- [2] IASB (2005): *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRSTM) včetně Mezinárodních účetních standardů (IASTM) a Interpretací k 1. lednu 2005*. Praha, Svaz účetních, 2005.
- [3] Pierce A. – Brennan N. (2003): *Principles and Practice of Group Accounts a European Perspective*. London, Thomson, 2003.

⁸ Pokud by se pro vyloučení vzájemné výsledkové vazby nepoužily kurzy historické, tj. takové směnné kurzy, které byly platné v době, kdy tato vnitroskupinová výsledková transakce nastala.

Dopad kurzových rozdílů týkajících se pohledávek a závazků v konsolidované účetní závěrce

Marie Zelenková

ABSTRAKT

Účetní jednotky, které převádějí účetní závěrku z funkční na jinou měnu vykazování pro potřeby konsolidace, převádějí aktiva a závazky za použití závěrkového kurzu a výnosy a náklady za použití směnného kurzu platného k datu transakce. Příspěvek se zabývá konkrétními problémy, které mohou nastat v rámci tohoto procesu při konsolidaci cizoměnových pohledávek a závazků a s nimi souvisejících nákladů a výnosů z prodeje.

Klíčová slova: Kurzový rozdíl; Pohledávky; Závazky; Konsolidace; Mateřský podnik; Dceřiný podnik.

Effect of Exchange Rate Differences Relating to Receivables and Payables in Consolidated Financial Statement

ABSTRACT

The entities, that have to translate its results and financial position from its functional currency into a presentation currency for purpose of consolidation, use the method, under these assets and liabilities are translated at the closing rate, and income and expenses are translated at the exchange rates at the dates of the transactions. This paper refers to particular problems in the process of consolidation related to conversion of receivables and payables denominated in foreign currency and costs and revenues as result of these transactions as well.

Key words: Exchange rate differences; Receivables; Payables; Consolidation; Parent entity; Subsidiary.

JEL classification: M41.